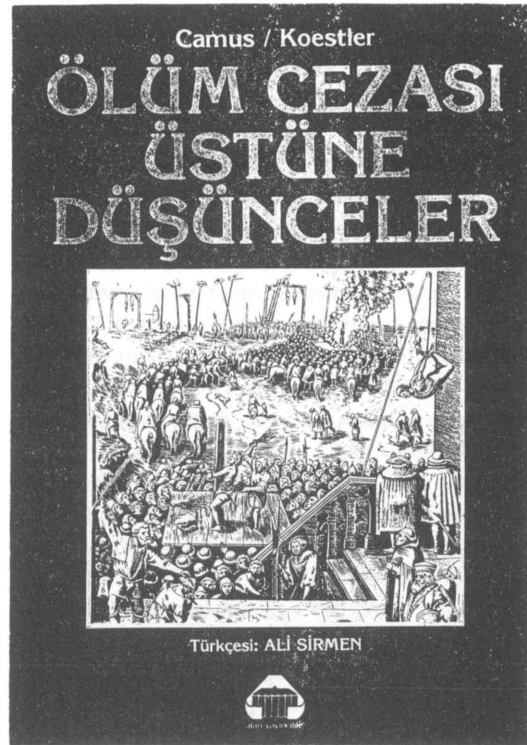

Ölüm Cezası Üstüne Düşünceler

Albert Camus, Arthur Koestler
Çeviri: Ali Sirmen

Berna ULUĞ
Hikmet ULUĞ

Bu kitap, yazarlarının ülkelerinde, artık güncel bir tartışmanın odağı olmaktan çıkmış bir konuyu, iki büyük yazarın kaleminden ustalıkla ve yüreklilikle ortaya koyan bir yapıttır. Ne yazık ki, "idam", ülkemizde hâlâ güncel bir tartışmanın odağını oluşturuyor. Ülkemiz, tüm Avrupa'da idam cezasının hâlâ yürürlükte olduğu tek diyardır.

Camus, sözlerine çarpıcı bir örnekle başlıyor. Babasının, suçu fazlasıyla öfke uyandıran bir katilin infaz törenine gidişini anımsıyor. "O sabah gördüklerinden bir daha kimseye tek kelime söz etmedi. Yalnız annem onun eve yüzü allak bullak, hışım gibi girdiğini, kimseyle konuşmadığını, bir süre yatağına uzandıktan sonra birden kusmaya başladığını anlattı. Babam, büyük formüller adında gizlenen gerçeği kavramıştı. İnfaz anında, öldürülen çocukları düşüneceği yerde, kafası kesilmek için giyotinin altına yatan ve ölümden sonra bile acılar içinde kıvranan vücudu düşünmüştü."

Bu en büyük ceza, basit ve doğru bir adama, belki de cinayetin kendisi kadar isyan uyandırıcı şekilde çarpmakta ve bu yeni cinayet toplumsal bünyeye karşı girişilmiş saldırıyı onarmak şöyle dursun, eski lekenin yanına bir yenisini eklemektedir.

Camus'ya göre, bu ilkel âyin, yalnızca kendisine belletilen, tantanalı sözlere göre hareket eden kamuoyunun umursamazlığı ve bilgisizliği yüzünden günümüze kadar yaşamıştır. (Yazarın bu eseri kaleme aldığı tarihte, idam cezası Fran-

sa, İngiltere ve İspanya'da yürürlükte idi. Şu anda sözü edilen ülkelerin üçünde de kaldırılmıştır)

Sağır bir halk, bir adamın mahkumiyetini dalgınlık içinde dinler. Ama onlaramakine gösterilsin, tahtaya vedemire dokunmaları, düşen başın sesini duymaları sağlansın, o zaman birden uyanan toplum imgelemi bu cezayı reddedecektir.

Ölüm cezası yandaşlarının en büyük savı, ölüm cezasının örnek olma, caydırıcı olma niteliğidir. Camus'ya göre, devletin infazları gizlemesi, mahkumları çabuk ve insancıl (!) yoldan öldürülecek aracın bulunmuş olması ile övünülmesi, cezanın ibret olacağına, yani kendi savlarına inanmadıklarını göstermektedir. Bu savın gerçekliğine inananlar için, görüntünün tüm dehşetine karşın alenen öldürme daha tutarlı bir yol olurdu. "ya alenen öldürmeli, ya da açıkça öldürme hakkımız olmadığını kabul etmeliyiz."

Acaba ölüm cezası, esas etkilemek istediği, yalnız suçla geçinenlere ibret oluyor mu? Koestler'in yazısından İngiltere'de yankesicilerin ölüm cezasına çarptırıldıkları sırada, birçok hırsızın meslekdaşları öldürülürken, idam sehпасının çevresinde "icrayı sanat" eyledikleri öğrenilmektedir.

Bununla birlikte insanların ölümden korktukları da yadsınamaz. Ancak bu korkunun, ne denli büyük olursa olsun hiçbir zaman insan tutkularını sindirmeye yetmediği de başka bir gerçektir.

Yüzyıllardan beri vahşi bir incelikle geliştirilen ölüm ce-

zası suça kafa tutmaya çalışmaktadır. Bununla birlikte suç her zaman direnmektedir. Ayrıca belirlenmiş istatistiklere göre ölüm cezasının kaldırılması ile suçlar ne azalmakta ne artmaktadır.

Ölüm cezası karşısında Koestler'in yazdıklarının ayrı bir önemi var. İspanyol iç savaşı sırasında 1937 yılında ölüm cezasına çarptırılmış bir insan olarak arkadaşlarının idamlarına tanık olup 3 ay süre ile idamını beklemiş eski bir mahkum Koestler. Bu durumun yazdıklarına ayrı bir renk kattığını, aslında son derece soğuk ve duygusuz yazmak isterken acıma ve iğrenme duygusunun bu isteğine baskın çıktığını belirtiyor. Çünkü, Koestler'e göre, ölüm cezası yalnızca bir rakam, istatistik veya ortalama sorunu değil, aynı zamanda ahlâk ve duygu sorunudur da.

Ayrıca "idam sehпасı yalnızca bir ölüm makinesi değil, aynı zamanda yalnız insana özgü olan, kendi ahlâki yıkımını isteme eğiliminde en eski ve en müstehcen simgesidir."

Koestler, 1800'li yıllardan itibaren İngiltere'de ölüm cezasının uygulanmasını gerektiren durumları belirleyen yasaları, cezanın yaygınlığını uygulanma biçimlerini belgelerle anlatıyor. Verdiği bir örnek hayli ilginç. 1807'de Holloway ve Haggerty'nin asılmalarını izlemeye gelmiş olan 40.000 kişilik bir kalabalık birden öylesine bir çılgınlığa kapılıyor ki, gösteri bittiğindemeydanı kaplayan ölü sayısı 100'e ulaşıyor. Büyücu ayinlerini andıran toplu infazlar, üstelik romantizmin en yoğun döneminde ortaya çıkıyor.

1386'da çocuk öldüren bir domuz, 1389'da adam öldüren bir at ve 1437'de yine bir çocuk öldüren domuz idama mahkum edilip cezaları infa ediliyor.

Koestler, Mangin'in "insan ve hayvan" adlı yapıtında "bir domuzun idam cezasının infazı" adlı bir gravüre göndermede bulunuyor ve soruyor: Nasıl oluyorda bir hayvanın asılmasını, insanın asılmasından daha isyan ettirici ve tiksindirici bulabiliyoruz? Düşündüğümüzde, hiç bir haklı kanıt göstermeden, yapay bir biçimde hayvan hayatına son vermek bunun nedeni olarak gözükiyor. Üstelik, infaz sırasındaki kaba tören durumu daha da beter görünüyor. Ama insanın asılması sırasında da aynı yapay tören sözkonusudur. Ortada yalnızca boynu kırmanın ölümcül töreni vardır.

Bu noktada soru değişiyor: Neden entellektüel sebeplerle bir hayvanın idam edilmesini insanın idam edilmesinden daha isyan ettirici buluyoruz? Koestler, bunu irdeliyor. Suçlu görülen hayvanlar asıldığında diğerlerinin aynı suçu işlemlerini engellemiyor. Diğerlerinin çocukları öldürmelerini engelleyici önlemler almak çok daha akılcı bir yol olarak görülüyor. Aynı şey insan için de geçerli midir? Koestler, daha sonra Camus'ya da kaynak olacak istatistiklerle, ölüm cezasının caydırıcı olmadığını savunuyor.

Koestler'in çarpıcı bir istatistiksel örneği de şu: 50 yıllık bir süre içinde 20.000'e yakın insan cinayet dışı suçlardan yargılanıyor. Bunlardan binde onbeşi suçlu ama akli dengesi bozuk bulunuyor. Yine aynı süre içinde 4077 kişi cinayet suçundan yargılanıp 1013'ü beraat ediyor. Kalan

3004 cinayet sanığının 1241'i yani yüzde kırkı suçlu ama akli dengesi bozuk bulunuyor. Açık ki, akıl hastalığı cinayetlerde diğer suçlara oranla daha çok rol oynamaktadır. Ancak bu izlenim, yüzde kırk ile binde onbeş arasındaki büyük farkın tek nedeni olamaz. Gerçekte yasa, acımasız ve sert bir şekilde ölüm cezasını öngördüğü haller dışında, bütün suç ve kabahatlerde cezanın takdirini mahkemeye bırakmaktadır. Oysa yasalara göre ölüm cezasını gerektiren hallerde, mahkeme veya jüri üyeleri için, olayı doğuran koşullar gözönüne alındığında asılmaması gereken bir insanı asmamanın tek yolu sanığı suçlu ama akli dengesi bozuk olarak ilan etmektir.

Her zaman bir insanın bir hayvandan daha sorumlu olduğu hiç değilse daha değişik ve daha yüksek bir sorumluluğa sahip olduğu söylenir. Su çişlemiş olan insan "kendini biraz daha zorlasa idi", "biraz daha gayret etse idi", "biraz daha kendine hakim olsa idi" suçun çağrısına karşı koyabilirdi. "Daha çok", "daha iyi" neye göre? Gösterdiği gayrete göre. Daha fazla gayret gösterebileceği ve gösterilmiş olması gerektiği düşüncemiz, belirli bir kimsenin, belirli bir durumda iki davranış şekline birini seçmekte özgür olduğu varsayımına dayanır. Başka bir deyişle bir neden iki veya daha fazla sonuç doğurabilir. Bu kavram, bilimin verilerine de aykırıdır. Ne var ki, "cezai sorumluluk" kavramı da, insanın bütün yapısı da bu düşünceden ortaya çıkar. Oysa insanın davranışını seçmekte özgür olduğu varsayımına karşı "determinizm" kuramları söz konusudur. Özgür irade ve determinizm kuramları, yüzyıldır süren ölüm cezası tartışmalarında hiç ileri sürülmez. Oysa Koestler'e göre sorunun odak noktasıdır bu. Bu sorundan hep kaçılır çünkü, felsefenin şimdiye kadar ortaya attığı en eski ve en korkutucu sorundur ve belki de çözümü olanaksızdır. Koestler'e göre de bu sorunun hiç bir zaman çözümlenememiş olması ölüm cezasına karşı bir KANITTIR.

Gündelik yaşamda, ölüm cezasının ibret verici niteliğinden çok -ki yanlıştır- suçun kefareti olduğunu vurgulanır durur. Yıllarca süren yargılamalarda ölüm cezasına çarptırılacağı günü, ardından infaz gününü her gün yüzlerce kez ölecek bekleyen makkum bunu haketmiş midir? En ilkel adalet sisteminin kuralı olan "kısasa kısas" kurallarında bile bu yaptırım yoktur. Üstelik mahkumun yakınları da ayrı cezaya çarptırılmış gibidir. Daha ilginç, görevi her ne koşul altında olursa olsun insanı yaşatmak olan ve polikliniklerde yüzbirinci hastaya bak-a-madığı için cezalandırılan hekimlerden, yıllardır psikolojik işkence çekmekte olan ve yaşamı sonlandırılacak-öldürülecek- bir insanın, ölümünden önceki anında sağlığının yerinde olup olmadığına ve ölümün gerçekleştiğine tanıklık etmesi istenmektedir.

Bu isteme, tıp ahlâki ve insani açıdan verilebilecek tek yanıt HAYIR'dır. Ali Sirmen'in dilimize kazandırdığı bu kitap, bu yanıtın, düşünsel plandaki tüm kanıtlarını sunmaktadır.